

ФУНКЦІЙНІ ПАРАМЕТРИ ВТОРИННИХ АД'ЕКТИВНИХ ПРЕДИКАТИВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Галина Теслицька

*кандидат філологічних наук, асистент кафедри сучасної
української мови Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
g.teslitska@chnu.edu.ua*

Поетичний доробок Лесі Українки визначний не лише в літературознавчому, а й лінгвістичному аспекті, оскільки оригінальність мови, великий обшар мовних засобів, зокрема різноманітність синтаксичних конструкцій стимулюють дослідників до наукових пошуків та заглиблення у сутність кожного явища. *Метою* нашого дослідження стали функційні параметри напівпредикативних ад'єктивних компонентів у структурі простого речення поетичної спадщини Лесі Українки.

Просте ускладнене речення репрезентує поєднання двох і більше ситуацій дійсності, з яких основна – оформлена як предикативна одиниця, а вторинна – як напівпредикативний компонент, що імпліцитно виражає ситуацію і водночас дає змогу встановити відношення між кількома подіями [2, с. 192]. За функційним потенціалом вторинні ад'єктивні компоненти у структурі поліпропозитивного речення можуть бути поширювальні та обмежувальні.

Поширювальні вторинні ад'єктивні компоненти не є обов'язковими у структурі речення, якщо виконують означальну функцію при опорному субстантиві та посідають синтаксичну позицію атрибута до нього. Семантичну структуру таких речень можна подати як поєднання ситуацій S_1 (основного складу речення) та S_2 (вторинного компонента), при цьому S_2 стосується вже конкретизованого об'єкта, напр.: *Утомлена блуканням одиноким, на сніговій постелі ляжеш ти // На сніговій постелі ляжеш ти, бо ти утомлена блуканням одиноким.* „Денотативний зміст можна назвати семантичним інваріантом речення, якому в конкретному мовленні відповідають семантичні варіанти речення” [1, с. 217]. Таким „згорнутим”

варіантом певної цілісної ситуації є напівпредикативні ад'єктивні компоненти нейтральної функції, що:

– визначають предмет, називаючи його сталу ознаку: *Була в мамі доня, Любка чорнобрива, розумная, гарна та нетерпелива; „Ой вишеньки-черешеньки, червонії, спілі, чого ж бо ви так високо вирости на гіллі!”*

– увиразнюють нові ознаки предмета чи явища, напр.: *І чи буде море вигравати, чи розстелиться безкраїм плесом, повним тиші й любого спокою; А тільки я одна, неподоланна, врочистую одправу починаю перед моїм незримим олтарем.*

Ад'єктивні компоненти з **обмежувальною семантикою** доповнюють значення опорного субстантива або уточнюють, а отже, такий елемент є обов'язковим у структурі речення. У таких реченнях ад'єктивний компонент:

– необхідний для розуміння інформаційного обсягу всього речення, визначення семантико-синтаксичних відношень між пропозиціями, усвідомлення вторинної ознаки як визначальної риси субстанційної синтаксеми в основному складі речення, напр.: *О, я знала ще інше життя, повне якогось різкого, пройнятого жалем щастя. Ти, дівчино, життям розбита, грай!*

– уточнює або увиразнює значення окремих лексичних засобів, напр.: *Де тії струни, де голос потужний, де теє слово крилате, щоб заспівали про се лихоліття, щастям і горем багате?*

Отже, мовна палітра творів Лесі Українки слугує матеріалом різнобічного вивчення синтаксичних явищ, зокрема дослідження напівпредикативних ад'єктивних компонентів та їхніх функцій у простому реченні: уточнення інформації про предмет мовлення, конкретизацію, надання реченню експресивного забарвлення.

Список використаної літератури

1. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. 672 с.
2. Мірченко М. Категорійна типологія синтаксичних одиниць. *Типологія та функції мовних одиниць*. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. № 1. С. 187–199.